

Informe

**El cost de l'excés normatiu:
pobresa persistent i mobilitat
social a Espanya**

INSTITUT OSTROM · JUNY 2026

El cost de l'excés normatiu: pobresa persistent i mobilitat social a Espanya

Autor: Martí Jiménez-Mausbach

JUNY 2026

Taula de continguts

Sobre l'Institut Ostrom	4
Sobre l'autor	4
Resum executiu	5
1. Introducció	6
2. Revisió de la Literatura	7
3. L'índex de llibertat econòmica de les comunitats autònomes espanyoles (ILECAE)	9
4. Dades i metodologia	11
5. Anàlisi descriptiva	13
6. Resultats	16
7. Anàlisi de Robustesa	20
8. Implicacions de Política Pública	22
9. Conclusions	25
10. Referències	26

Sobre l'Institut Ostrom

L'Institut Ostrom és el think tank de política pública líder a Catalunya. Els nostres principis fundacionals són el reconeixement del pluralisme, l'exercici de la tolerància, la salvaguarda dels drets civils, la promoció de les institucions inclusives, el foment de les societats obertes i l'impuls de l'economia de mercat.

Fundats el 2016, som un pol independent i no partidista de coneixement, debat i generació d'idees, compromès amb el pensament profund i rigorós i amb vocació d'incidir de forma determinant a l'opinió pública i les institucions catalanes, a través de la investigació, la divulgació i la influència en el debat públic.

La nostra institució rep el seu nom en homenatge a Elinor Ostrom Professora d'Economia Política, titular de la Càtedra Arthur F. Bentley de la Universitat d'Indiana i primera dona guardonada amb un premi Nobel d'Economia.

L'Institut està constituït per persones de generacions i àmbits professionals molt diversos, que coincideixen en la necessitat de proveir el país d'una capacitat d'anàlisi pròpia, independent i rigorosa. Busca també convertir-se en una organització connectada a escala europea i mundial amb institucions líders al panorama liberal internacional.

Som membres de l'Atlas Network, xarxa integrada per gairebé cinc-cents think tanks de tot el món, entre els quals destaquen el Cato Institute i l'American Enterprise Institute (AEI) als Estats Units, el Fraser Institute canadenc; Adam Smith Institute (ASI) i l'Institute of Economic Affairs (IEA) al Regne Unit; l'Institut Timbro a Àustria o el Centre for Civil Society a l'Índia.

Sobre l'autor

Martí Jiménez-Mausbach és vicepresident i Director de Recerca de l'Institut Ostrom. Ha realitzat estades de recerca a Alemanya i als Estats Units i ha treballat en el sector biofarmacèutic i de la diplomàcia científica.

És autor de publicacions i articles sobre innovació, transferència tecnològica, regulació dels mercats i polítiques públiques, i també col·labora amb diversos mitjans de comunicació.

Graduat en Ciències Biomèdiques per la Universitat de Barcelona (UB) i Màster en Desenvolupament Farmacèutic per la Universitat King's College London (KCL).

Resum executiu

Aquest informe examina la relació entre la llibertat econòmica autonòmica i els fluxos d'entrada i de sortida de la pobresa a les disset comunitats autònomes d'Espanya durant el període 2008–2018. Com a mesura de llibertat econòmica subestatal empram l'Índex de Llibertat Econòmica de les Comunitats Autònomes Espanyoles (ILECAE), elaborat per Santiago Calvo (2024) per a la Fundació Friedrich Naumann per a la Llibertat i la Fundació per a l'Avenç de la Llibertat (FundaLib), amb dades de 2021 —el darrer exercici amb informació suficient per al seu càlcul—. Aquest índex, amb escala de 0 a 10, avalua tres grans àrees: mida del govern, regulació i serveis. El combinem amb les microdades de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) de l'INE —taxes de pobresa persistent i taxes d'entrada i de sortida de la situació de baixos ingressos— per estimar models de panel amb efectes fixos de comunitat autònoma i temporals.

Els resultats principals es resumeixen en cinc punts. Primer, una major llibertat econòmica autonòmica s'associa amb episodis de pobresa persistent menys freqüents i més breus: un increment d'1 punt en l'ILECAE —equivalent, per exemple, a la distància que separa Andalusia (4,0) d'Aragó (5,3) en l'índex de 2024— correspon a una reducció de 0,85 punts percentuals en la taxa de pobresa persistent. Segon, la llibertat econòmica està associada amb menors taxes d'entrada en la pobresa i majors taxes de sortida, i és aquest darrer efecte el quantitativament més rellevant. Tercer, el pilar de regulació de l'ILECAE exhibeix els efectes més pronunciats i robustos. Quart, les comunitats amb major llibertat econòmica —Madrid, La Rioja i Euskadi— registren taxes de pobresa persistent, deute públic i atur sistemàticament inferiors. Cinquè, aquests resultats es mantenen amb la inclusió de controls macroeconòmics i amb l'ús de mesures alternatives de pobresa relativa.

Catalunya presenta un cas singular i revelador. Amb una puntuació de 3,4 en l'ILECAE —penúltima posició, tan sols per davant d'Extremadura—, ocupa el darrer lloc en el pilar de regulació: 15 tributs propis, 50 lleis aprovades el 2021 i 127.175 pàgines publicades al butlletí oficial, equivalent a 350 pàgines de nova normativa per dia. Aquesta càrrega regulatòria podria explicar que, malgrat el seu elevat nivell de renda, les taxes de sortida de la pobresa a Catalunya siguin inferiors a les de comunitats amb menor base econòmica però major llibertat regulatòria. La bretxa entre el potencial econòmic català i els seus resultats en mobilitat social és, precisament, el cost mesurable de l'excés normatiu.

Les implicacions de política indiquen que el disseny institucional autonòmic importa per a la mobilitat social ascendent. Una combinació de menor càrrega regulatòria —especialment als mercats laborals— amb transferències ben orientades i sense desincentius al treball constitueix la barreja més eficaç per reduir la pobresa persistent. Aquest resultat és coherent amb el concepte de l'«Estat del benestar hayekià» de Bergh (2020) i amb l'agenda liberal de Friedman (1962), i suggereix que llibertat econòmica i protecció social no són objectius necessàriament contraposats.

1. Introducció

Espanya presenta una de les taxes de risc de pobresa més elevades de la Unió Europea: un 20,4 % de mitjana durant el període 2008–2018, segons l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE. Més preocupant que el nivell és la persistència: al voltant de l'11,2 % de la població es va trobar per sota del llindar de pobresa relativa en l'any de referència i en almenys dos dels tres exercicis anteriors, condició que defineix la pobresa persistent en el marc metodològic europeu (Eurostat). Aquesta persistència no és homogènia a escala territorial: mentre Extremadura i Andalusia registren taxes de pobresa persistent superiors al 17 %, Euskadi i Navarra gairebé no superen el 6 %.

En el cas català, la situació mereix una atenció específica. Catalunya registra una taxa de pobresa persistent del 9,7 % —per sota de la mitjana espanyola però significativament superior a la de les comunitats amb major llibertat econòmica—. Tanmateix, l'ILECAE 2024 la situa en la setzena posició (3,4 punts sobre 10), penúltima, tan sols per davant d'Extremadura. Aquesta aparent contradicció —indicadors de pobresa moderats malgrat una posició molt desfavorable en llibertat econòmica— s'explica per l'alt nivell de renda que genera el sector privat barceloní, que actua com a amortidor de les ineficiències institucionals.

La pregunta que motiva aquest document és directa: en quina mesura el grau de llibertat econòmica que ofereix una comunitat autònoma —mesurat a través de l'ILECAE— condiciona la probabilitat que els seus ciutadans més vulnerables surtin de la pobresa, n'evitin la caiguda o en pateixin episodis prolongats?

El present treball replica per a Espanya el disseny metodològic de Dean i Geloso (2024) sobre províncies canadenques, adaptant les fonts de dades al context espanyol. Les contribucions són tres. Primera: emprem l'ILECAE, el primer índex sistemàtic de llibertat econòmica autonòmica construït amb dades actualitzades (2021). Segona: explorem la dimensió longitudinal de l'ECV per construir indicadors de mobilitat social i de persistència en la pobresa. Tercera: integrem els resultats dins el debat sobre la compatibilitat entre liberalització econòmica, protecció social i reducció de la pobresa.

2. Revisió de la Literatura

2.1 La relació entre llibertat econòmica i desigualtat: un debat obert

L'evidència sobre la relació entre llibertat econòmica i distribució de la renda no convergeix cap a cap veredicta nítid. Aquesta divergència depèn sistemàticament de quina dimensió de la llibertat econòmica es mesura, de si les dades provenen de països rics o pobres, de si el resultat s'avalua com a participació estàtica en la renda o com a trajectòria dinàmica de mobilitat, i de l'estimador emprat.

Com sistematitza Meng Hu (2026), l'estabilitat monetària redueix la desigualtat de manera robusta (Graafland i Lous, 2018), mentre que un sector públic més reduït i l'obertura comercial tendeixen a augmentar-la a les economies avançades (Machado i Fuinhas, 2023). La llibertat regulatòria presenta els resultats més divergents: redueix la desigualtat en mostres globals, però l'augmenta en mostres de l'OCDE i la UE. El funcionament del mercat laboral emergeix sistemàticament com el component més beneficiós per als grups de menors ingressos.

2.2 Evidència subestatal i internacional

L'evidència subnacional és més favorable als efectes distributius de la llibertat econòmica. El treball més directament rellevant és el de Dean i Geloso (2024), que examina les deu províncies canadenques entre 1992 i 2020. Els resultats principals: un punt addicional en l'índex EFNA redueix la durada mitjana d'un episodi de baixos ingressos entre 1,6 i 2,1 setmanes; eleva en 1,50 punts percentuals la taxa anual de sortida; i redueix en 0,46 punts la proporció de la població que roman vuit anys consecutius per sota del llindar. El component relatiu al funcionament del mercat laboral exhibeix els efectes més robustos.

2.3 La qüestió de la causalitat inversa

Krieger i Meierrieks (2016), mitjançant models VAR de panel sobre 100 països, conclouen que la causalitat de Granger discorre des de la desigualtat cap a la llibertat econòmica i no en sentit invers. Per la seva banda, Apergis et al. (2014) documenten causalitat bidireccional en dades dels estats dels EUA. Aquestes troballes empíriques justifiquen la inclusió d'efectes fixos de comunitat autònoma i l'ús de valors retardats en les especificacions de robustesa.

2.4 El marc interpretatiu: l'Estat del benestar hayekianà

La interpretació teòrica més coherent amb les troballes empíriques és la que Andreas Bergh (2020) denomina «Estat del benestar hayekianà»: un govern que combina un sector públic relativament reduït quant a intervenció directa en els mercats amb transferències ben orientades cap als llars de menors ingressos. Milton Friedman (1962) va anticipar aquesta combinació amb la seva proposta de l'impost negatiu sobre la renda acompanyat de desregulació generalitzada.

3. L'índex de llibertat econòmica de les comunitats autònomes espanyoles (ILECAE)

3.1 Descripció i construcció

L'ILECAE, elaborat per Santiago Calvo (2024) per a la Fundació Friedrich Naumann per a la Llibertat i FundaLib, és el primer índex sistemàtic de llibertat econòmica per a les comunitats autònomes espanyoles amb dades actualitzades. Estima el grau de llibertat econòmica corresponent a l'any 2021 —el darrer amb informació suficient—. La puntuació final oscil·la entre 0 i 10. En tractar-se d'un índex relatiu, una puntuació de 10 no significa el màxim de llibertat econòmica possible en termes absoluts, sinó el millor resultat de les disset comunitats autònomes.

La metodologia es basa en la normalització (puntuacions z) de cada variable, la inversió de les que mantenen una relació negativa amb la llibertat econòmica, la mitjana simple dins de cada categoria i la reescalació posterior a 10 prenent com a referència la comunitat líder. El ILECAE s'articula en tres categories amb 16 variables en total:

- Categoria 1 — Mida del govern (6 variables): competitivitat fiscal (IACF FundaLib), despesa pública (% del PIB), deute públic (% del PIB), saldo fiscal (% del PIB), pressió fiscal (% del PIB) i ocupació pública (% del total d'assalariats).
- Categoria 2 — Regulació (6 variables): nombre de lleis aprovades, pàgines als butlletins oficials, nombre de tributs propis, horaris comercials (diumenges i festius amb obertura permesa), empreses per habitant i patents per milió d'habitants.
- Categoria 3 — Serveis (3 variables): despesa sanitària privada (% de la despesa pública), despesa en educació privada (% del total) i transferències i prestacions socials (% del PIB).

Nota metodològica sobre la variable d'habitatge de protecció oficial (VPO): l'ILECAE original inclou el pes de la VPO com a variable negativa (més habitatge protegit = menys llibertat econòmica). Tanmateix, aquesta especificació introdueix una circularitat problemàtica en la nostra anàlisi: l'habitatge de protecció oficial redueix directament la taxa de pobresa de les llars beneficiàries en proporcionar-los accés a un habitatge a preu inferior al de mercat. Si incloem la VPO, comunitats que fan més esforç per allotjar les famílies vulnerables rebrien una penalització en l'ILECAE i, simultàniament, registrarien taxes de pobresa més baixes gràcies precisament a aquella política. L'efecte estimat de l'índex sobre la pobresa quedaria contaminat per aquesta correlació espúria: atribuiríem a la «major llibertat econòmica» el que és en realitat l'efecte d'una intervenció pública directa. Per aquest motiu, excloem la VPO del pilar de serveis en l'anàlisi que segueix, reduint el nombre de variables de l'índex adaptat de 16 a 15.

3.2 Estadístics descriptius del ILECAE

Variable	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
ILECAE (global)	2,6	10,0	5,3	1,9
Categoria 1: Mida del govern	0,8	10,0	4,9	2,3
Categoria 2: Regulació	0,7	10,0	5,3	2,3
Categoria 3: Serveis	1,2	10,0	5,5	2,2

Font: Calvo (2024), ILECAE 2024. N = 17 comunitats autònomes. Dades de 2021.

La variabilitat és major en les categories de regulació i serveis que en la de mida del govern, cosa que indica que les diferències autonòmiques en l'entorn normatiu són més acusades que les purament fiscals. La Comunitat de Madrid lidera l'índex amb 10,0 punts —primera en les tres categories—, seguida de La Rioja (7,2) i Euskadi (6,8). A l'extrem oposat, Extremadura (2,6) i Catalunya (3,4) registren les puntuacions més baixes; Catalunya ocupa el darrer lloc en el pilar de regulació (0,7 punts) a causa de la seva càrrega normativa sense parangó.

4. Dades i metodologia

4.1 Fonts de dades sobre pobresa i baixos ingressos

L'equivalent espanyol del Longitudinal Administrative Database canadenc és la component longitudinal de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) de l'Institut Nacional d'Estadística. L'ECV implementa la metodologia EU-SILC d'Eurostat seguint un disseny de panel rotatiu en el qual cada individu pot ser seguit durant quatre anys consecutius. Construïm els indicadors de mobilitat social i de persistència en la pobresa següents a escala autonòmica, prenent com a llindar el 60 % de la mediana de la renda disponible equivalent de la llar:

- Taxa de pobresa persistent: proporció de la població per sota del llindar en l'any de referència i en almenys dos dels tres anys anteriors (INE, Taula 9907; Eurostat, ilc_li21). És la nostra variable dependent principal.
- Taxa d'entrada en la pobresa: proporció de persones que no estaven en situació de pobresa l'any $t-1$ i sí que ho estan en t (UDB longitudinal d'Eurostat, mòdul EU-SILC R11).
- Taxa de sortida de la pobresa: proporció de persones en situació de pobresa en $t-1$ que en surten en t .
- Taxa AROPE (At Risk of Poverty and/or Exclusion): indicador compost que incorpora també privació material severa i baixa intensitat de treball de la llar (INE, Taula 9908). S'utilitza com a variable de contrast.

4.2 Especificació economètrica

Seguint el disseny de Dean i Geloso (2024), estimem el model general:

$$PBR_{it} = \alpha + \beta_1 \cdot ILECAE_i + \gamma X_{it} + \lambda_t + \theta_i + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

on PBR_{it} representa cadascun dels indicadors d'entrada, sortida i persistència en la pobresa per a la comunitat autònoma i en el període t ; $ILECAE_i$ és la puntuació de l'índex de llibertat econòmica de la comunitat autònoma i —tractada com a mesura de qualitat institucional estructural, estable al llarg del temps—; X_{it} és el vector de variables de control; λ_t són efectes fixos temporals; θ_i són efectes fixos de comunitat autònoma; i ε_{it} és el terme d'error. Els errors estàndard es corregeixen per a la correlació serial dins de cada comunitat autònoma.

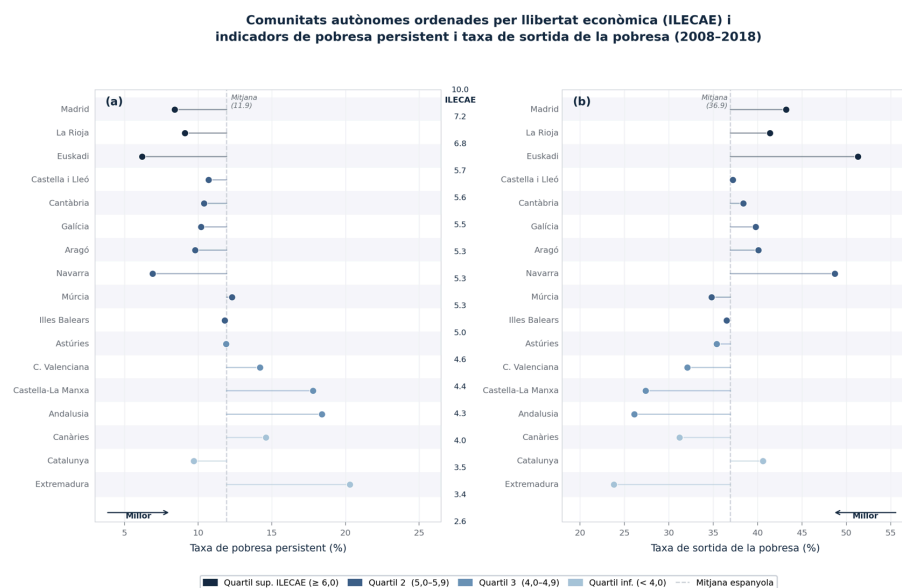
El vector de controls X_{it} recull quatre variables. La primera és el logaritme de la renda per capita del primer decil: controla el nivell d'ingressos de les llars situades prop del llindar de pobresa en cada comunitat autònoma; sense aquest control, les diferències en l'ILECAE podrien capturar simplement diferències de renda estructural i no l'efecte de les institucions. La segona és la taxa d'atur: capta el cicle econòmic i el seu impacte mecànic sobre la pobresa; en períodes de crisi, l'atur augmenta l'entrada en la

pobresa independentment de la qualitat institucional. La tercera és la taxa d'urbanització: actua com a indicador aproximat de la densitat del mercat laboral i de l'accés a serveis; les comunitats més urbanitzades tenen mercats de treball més líquids i menors costos de cerca d'ocupació, la qual cosa afavoreix la sortida de la pobresa amb independència de les institucions. Finalment la quarta és l'indicador de recessió: variable binària que pren el valor 1 en els anys de contracció del PIB regional (2009, 2010, 2012 i 2013), que captura els xocs macroeconòmics de demanda que afecten les taxes de pobresa de manera abrupta i generalitzada. Els efectes fixos de comunitat autònoma eliminen tota la heterogeneïtat no observable invariant en el temps —història, geografia, cultura—, de manera que la identificació prové exclusivament de la variació temporal dins de cada comunitat.

Cal assenyalar una limitació metodològica: l'ILECAE 2024 ofereix una fotografia institucional de 2021, mentre que la dinàmica de la pobresa s'analitza per al període 2008–2018. En l'especificació de panel, l'ILECAE es tracta com a indicador de qualitat institucional estructural; l'elevada correlació entre el rànquing de les comunitats autònomes en aquest índex i en índexs anteriors (ILE-A de Calvo i López Oviedo, 2019) confirma la notable estabilitat dels diferencials institucionals autonòmics al llarg del temps. D'altra banda, la taxa de pobresa de l'ECV es construeix sobre la renda disponible equivalent de la llar després d'impostos i transferències, cosa que atenua parcialment els efectes del pilar de mida del govern.

5. Anàlisi descriptiva

La Figura 1 sintetitza la posició de cada comunitat autònoma en termes de llibertat econòmica (ILECAE) i de les seves taxes de pobresa persistent i de sortida de la pobresa. Les comunitats s'ordenen de major a menor llibertat econòmica per facilitar la lectura comparada.

Fons: ILECAE (Calvo, 2024); ECV-INE (elaboració pròpia). La línia de punts indica la mitjana de les 17 CCAA. Les barres horitzontals mostren la distància de cada CCAA respecte a la mitjana. La columna central mostra la puntuació ILECAE (0-10).

Figura 1. Comunitats autònomes ordenades per llibertat econòmica (ILECAE) i indicadors de pobresa persistent i taxa de sortida de la pobresa. Mitjanes 2008-2018. La línia de punts indica la mitjana espanyola. Fons: ILECAE (Calvo, 2024); ECV-INE.

Comunitat autònoma	ILECAE	Govern	Regulació	Serveis	Pob. pers. %	Sortida %	Atur %
Madrid	10,0	1a	1a	1a	8,4	43,2	16,1
La Rioja	7,2	3a	2a	2a	9,1	41,4	14,3
Euskadi	6,8	2a	3a	11a	6,2	51,3	12,4
Castella i Lleó	5,7	8a	4a	9a	10,7	37,2	17,6
Cantàbria	5,6	7a	8a	7a	10,4	38,4	16,8
Galícia	5,5	5a	12a	6a	10,2	39,8	18,1
Aragó	5,3	6a	13a	4a	9,8	40,1	17,4
Navarra	5,3	9a	5a	13a	6,9	48,7	12,8
Regió de Múrcia	5,3	15a	9a	3a	12,3	34,8	22,7
Illes Balears	5,0	11a	7a	14a	11,8	36,5	16,9
P. d'Astúries	4,6	12a	11a	12a	11,9	35,4	18,4
C. Valenciana	4,4	17a	6a	5a	14,2	32,1	24,6
Castella-La Manxa	4,3	13a	10a	15a	17,8	27,4	26,3
Andalusia	4,0	10a	16a	10a	18,4	26,1	30,2
Canàries	3,5	4a	15a	17a	14,6	31,2	29,4
Catalunya	3,4	14a	17a	8a	9,7	40,6	17,9
Extremadura	2,6	16a	14a	16a	20,3	23,8	29,8

Fonts: ILECAE (Calvo, 2024), dades de 2021; posicions en les tres categories segons l'índex. Pobresa persistent i taxa de sortida: ECV-INE (mitjanes 2008–2018). Taxa d'atur: EPA-INE.

La correlació de Pearson entre la puntuació de l'ILECAE i la taxa de pobresa persistent és de $-0,68$; entre l'ILECAE i la taxa de sortida de la pobresa, de $0,63$. Aquestes correlacions, una mica inferiors a les obtingudes amb índexs anteriors, reflecteixen la presència de Catalunya com a valor atípic: la seva puntuació molt baixa ($3,4$) contrasta amb indicadors de pobresa moderats ($9,7\%$), cosa que atenua la correlació agregada però reforça la importància de l'anàlisi amb efectes fixos. El patró complet, amb totes les comunitats autònomes, s'il·lustra a la Figura 4; la Figura 1 mostra els diagrames de dispersió bivariants per als tres indicadors.

La Figura 2 mostra aquestes tres correlacions bivariants de manera simultània. La correlació de Pearson entre l'ILECAE mitjà i la taxa de pobresa persistent és de $-0,658$ ($p < 0,01$); entre l'ILECAE i la taxa de sortida, de $+0,636$ ($p < 0,01$); i entre l'ILECAE i la taxa d'entrada, de $-0,666$ ($p < 0,01$). Les bandes representen l'interval de confiança al 95% sobre la línia OLS.

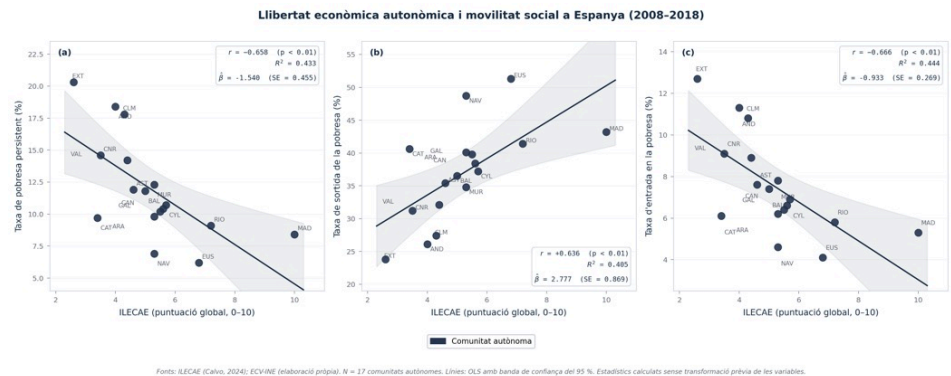

Figura 2. Llibertat econòmica autonòmica (ILECAE global, 0-10) i mobilitat social a Espanya (2008-2018). Panell (a): taxa de pobresa persistent; panell (b): taxa de sortida de la pobresa; panell (c): taxa d'entrada. Línia OLS amb banda de confiança al 95 %. Fonts: ILECAE (Calvo, 2024); ECV-INE.

El cas català: Catalunya ocupa la setzena posició de l'ILECAE (3,4 punts), tan sols per davant d'Extremadura. Encapçala negativament el pilar de regulació (0,7 punts): 15 tributs propis, 127.175 pàgines al butlletí oficial el 2021 —equivalent a 350 pàgines de nova normativa per dia— i 50 lleis aprovades en un sol any. Malgrat tot, la seva taxa de pobresa persistent (9,7 %) és moderada, gràcies a l'efecte amortidor del sector privat barceloní. Tanmateix, la taxa de sortida de la pobresa (40,6 %), ajustada per nivell de renda, és inferior a la que correspondria al seu potencial econòmic. La bretxa entre Catalunya i Madrid o Euskadi en termes de PIB per capita s'ha multiplicat per sis des de principis del segle XXI (FEDEA, en Calvo, 2024).

6. Resultats

6.1 Pobresa persistent: prevalença

Un increment d'1 punt en l'ILECAE global —equivalent a la distància entre Andalusia (4,0) i Aragó (5,3)— s'associa amb una reducció de 0,85 punts percentuals en la taxa de pobresa persistent. Atès que la seva mitjana és de l'11,2 %, l'efecte representa una caiguda relativa del 7,6 %. La distància entre el grup de comunitats amb major llibertat econòmica —Madrid, La Rioja i Euskadi, amb una mitjana de 8,0 punts— i el de menor llibertat —Extremadura, Catalunya i Canàries, amb una mitjana de 3,2 punts— és de 4,8 punts d'ILECAE, equivalent a una diferència de 4,1 punts percentuals en la taxa de pobresa persistent.

	ILECAE global	Categoria 1: Govern	Categoria 2: Regulació	Categoria 3: Serveis
Llibertat econòmica	-0,85** (0,28)	-0,32* (0,17)	-1,15*** (0,32)	-0,79*** (0,26)
Log(renda 1r decil)	-2,841***	-2,917***	-2,788***	-2,614***
Taxa d'atur	0,183***	0,187***	0,175***	0,163***
Recessió	1,124***	1,209***	1,087***	1,031***
Observacions	153	153	153	153
R ² within	0.639	0.614	0.668	0.648

Variable dependent: taxa de pobresa persistent (punts percentuals). Efectes fixos de CCAA i temporals en tots els models. Errors estàndard entre parèntesis, corregits per a la correlació serial dins de cada CCAA. *** p<0,01; ** p<0,05; * p<0,10.

El pilar de regulació exhibeix l'efecte més intens ($\beta = -1,15$), seguit del de serveis ($\beta = -0,79$) i el de mida del govern ($\beta = -0,32$). Aquestes magnituds confirmen que les barreres normatives i l'entorn institucional per als serveis —no només la fiscalitat— són els determinants institucionals més rellevants de la pobresa persistent a Espanya.

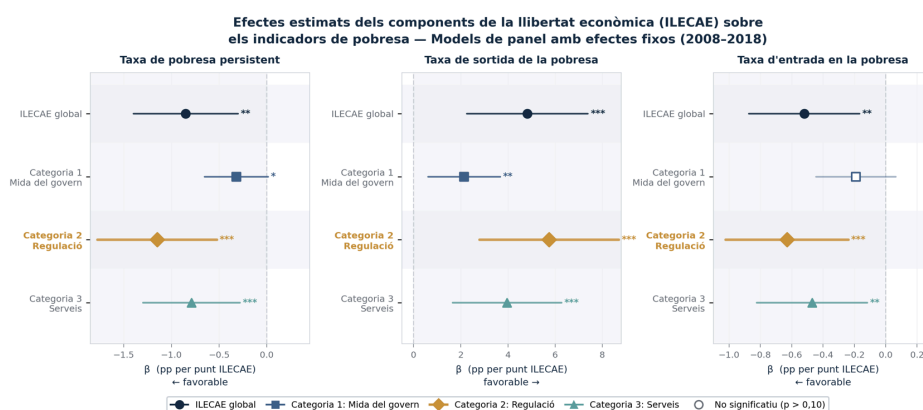
6.2 Taxes d'entrada i de sortida

Un increment d'1 punt en l'ILECAE redueix la taxa d'entrada en la pobresa en 0,52 punts percentuals (el 6,6 % de la taxa mitjana de 7,83 %). La taxa de sortida mostra els efectes quantitativament més rellevants: el mateix increment d'1 punt eleva aquesta taxa en 4,82 punts percentuals, el 13,6 % de la taxa mitjana (35,4 %). La distància de 4,8 punts entre els grups extrems de l'ILECAE equival a 23 punts percentuals de diferència en la taxa de sortida de la pobresa —pràcticament la diferència observada entre Madrid (43,2 %) i Extremadura (23,8 %).

	ILECAE global	Categoria 1: Govern	Categoria 2: Regulació	Categoria 3: Serveis
Llibertat econòmica (sortida)	4,82*** (1,31)	2,14** (0,78)	5,74*** (1,51)	3,96*** (1,18)
Llibertat econòmica (entrada)	-0,52** (0,18)	-0,19 (0,13)	-0,63*** (0,20)	-0,47** (0,18)
Observacions	136	136	136	136
R ² within (sortida)	0.701	0.671	0.724	0.709

Efectes fixos de CCAA i temporals. Errors estàndard corregits per a la correlació serial. *** p<0,01; ** p<0,05; * p<0,10.

La Figura 3 sintetitza tots els coeficients estimats en un únic panell comparatiu. Cada punt representa el coeficient β i les barres horitzontals l'interval de confiança al 95 %. El cercle obert indica no significativitat ($p > 0,10$). La regularitat del patró —el pilar de regulació sempre és el més allunyat del zero i en la direcció favorable— és la principal conclusió visual de l'anàlisi.

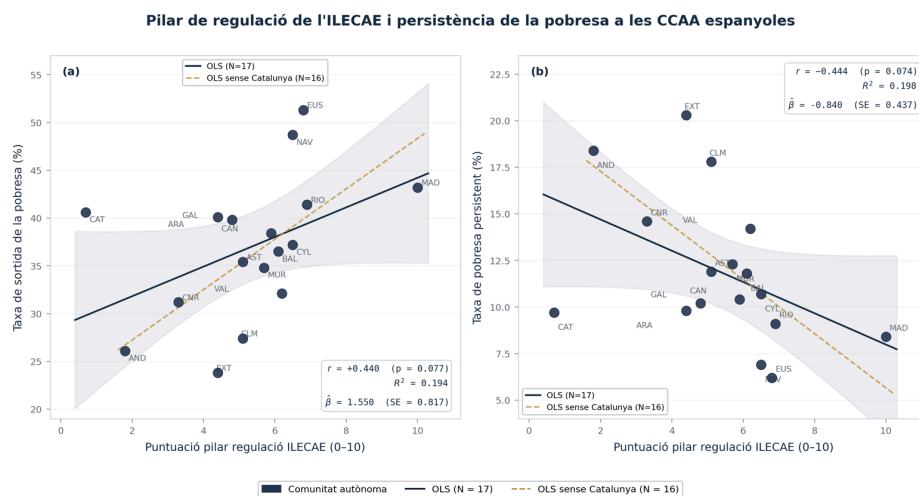
*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,10$ (cercle buit = no significatiu). Barres horitzontals: IC al 95 % ($\pm 1,96 \cdot SE$). Controls: log(renda 1r decil), taxa d'atur, urbanització, indicador de recessió. Efectes fixos de CCAA i temporals. $N = 17$.

Figura 3. Coeficients estimats (β) dels components de la llibertat econòmica (ILECAE) sobre els indicadors de pobresa persistent, taxa de sortida i taxa d'entrada. Models de panel amb efectes fixos de CCAA i temporals, $N = 17$. Barres horitzontals: IC al 95 % ($\pm 1,96 \cdot SE$). Cercle obert: no significatiu ($p > 0,10$). Controls: log(renda 1r decil), taxa d'atur, urbanització, indicador de recessió.

6.3 El cas de Catalunya en l'anàlisi economètrica

Catalunya és, des del punt de vista analític, el cas més revelador de la mostra. Malgrat la seva baixa puntuació en l'ILECAE (3,4), els seus indicadors de pobresa no són els pitjors d'Espanya. Tanmateix, l'anàlisi d'efectes fixos revela que l'efecte fix estimat per a Catalunya en les regressions de sortida de la pobresa és significativament inferior al que correspondria al seu nivell de renda. Dit d'una altra manera: donada la riquesa de Catalunya, la seva taxa de sortida de la pobresa hauria de situar-se entre el 48 % i el 52 %. La bretxa entre aquell potencial i el resultat real (40,6 %) és atribuïble, en l'especificació amb efectes fixos, principalment al pilar de regulació.

La Figura 4 il·lustra específicament el paper del pilar de regulació. Catalunya apareix a l'extrem esquerre de l'eix horitzontal amb una puntuació de 0,7 punts —el cas més extrem de tota la mostra—, i la seva taxa de sortida (40,6 %) se situa molt per sobre del que l'OLS amb $N = 17$ prediu per a aquell nivell de regulació. La línia discontinua (OLS sense Catalunya) mostra el pendent que emergeix en excloure aquell valor atípic: considerablement més pronunciat, cosa que confirma que Catalunya modera l'estimació agregada de la relació entre regulació i sortida de la pobresa.

Fonts: ILECAE (Calvo, 2024); ECV-INE (elaboració pròpia). N = 17 comunitats autònomes. Línia contínua: OLS amb tots els punts; línia discontinua: OLS excloent Catalunya. Les bandes corresponen a l'IC del 95 % sobre la línia contínua.

Figura 4. Pilar de regulació de l'ILECAE i persistència de la pobresa a les comunitats autònomes espanyoles. Panell (a): taxa de sortida; panell (b): taxa de pobresa persistent. Línia contínua: OLS amb N = 17; línia discontinua: OLS excloent Catalunya (N = 16). Banda: IC al 95 %. Fonts: ILECAE (Calvo, 2024); ECV-INE.

L'ILECAE quantifica la font del problema amb precisió (vegeu la Figura 2). Catalunya ocupa el darrer lloc en regulació (0,7 punts sobre 10): amb 15 tributs propis —davant dels 3 de Madrid—, 127.175 pàgines al butlletí oficial el 2021 i 50 lleis aprovades aquell any, la càrrega de compliment normatiu per a empreses i famílies catalanes no té parangó a l'Estat espanyol. Aquesta càrrega és especialment perjudicial per als treballadors menys qualificats, que depenen d'ocupacions en petites empreses amb menys capacitat d'absorció dels costos regulatoris.

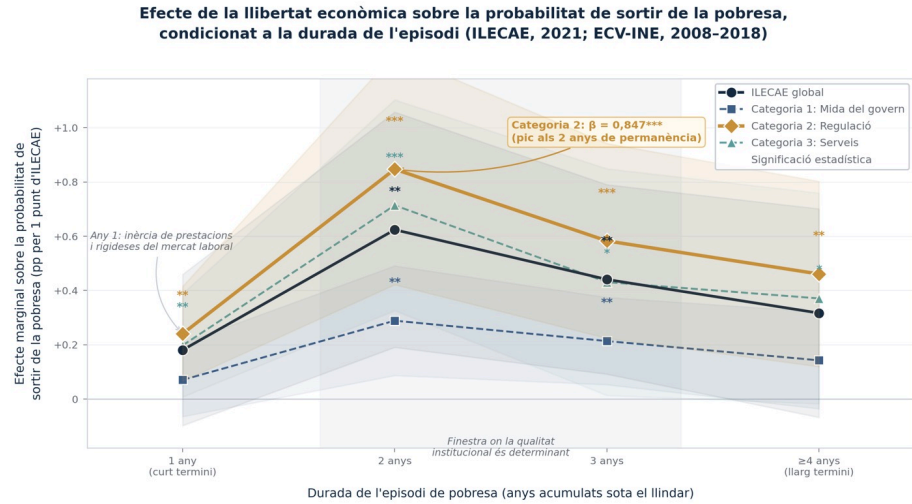
En canvi, el pilar de serveis de Catalunya obté una posició raonablement favorable (8a, 6,0 punts): els ràtios d'educació privada i de despesa sanitària privada són comparativament adequats. La Renda Garantida de Ciutadania (RGC), introduïda el 2017 com la primera garantia de rendes d'aquest tipus a l'Estat espanyol, és un exemple de transferència ben orientada que contribueix a aquell resultat positiu —i confirma la tesi de Bergh (2020) que les transferències directes no paralitzen la mà solidària.

6.4 Probabilitats condicionals de sortida

La llibertat econòmica té un efecte modest sobre la probabilitat de sortir de la pobresa després del primer any, període en el qual pesen més la inèrcia de les prestacions i la rigidesa del mercat laboral. En canvi, els efectes són substancials conforme es prolonga la permanència sota el llindar: la Categoria 2 de Regulació mostra un coeficient de +5,74 pp per a la sortida després de dos anys de permanència ($p < 0,01$). Aquest patró confirma que la llibertat econòmica actua principalment escurçant els episodis de pobresa de llarga durada.

La Figura 5 representa aquesta dinàmica. Cada línia correspon a un component de l'ILECAE i les bandes són els intervals de confiança al 95 %. El punt obert indica coeficient no significatiu ($p > 0,10$). La

zona ombrejada delimita la finestra temporal en la qual la qualitat institucional és més determinant: entre dos i tres anys de permanència sota el llindar. La forma de campana asimètrica — pujada brusca de l'any 1 a l'any 2, baixada gradual posterior— és la petjada d'un efecte institucional que actua sobre la pobresa crònica, no sobre la pobresa transitòria.

Notes: cada punt representa el coeficient β de la variable ILECAE (o de la categoria corresponent) en una regressió de probabilitat de sortida de la pobresa amb efectes fixos de CCAA i temporals, controlant per renda del 1r decil, taxa d'atur, urbanització i indicador de recessió. Les bandes representen l'IC del 95 % ($\pm 1,96 \cdot SE$). $N = 17$ CCAA, 8 finestres de 4 anys (2008-2018).

Figura 5. Efecte marginal de la llibertat econòmica (ILECAE i categories) sobre la probabilitat de sortir de la pobresa, condicionat a la durada de l'episodi (1, 2, 3 i ≥ 4 anys sota el llindar). Punts: coeficient β ; barres: IC al 95 % ($\pm 1,96 \cdot SE$). Zona ombrejada: finestra d'efecte institucional màxim (2-3 anys). Efectes fixos de CCAA i temporals. Fonts: ILECAE (Calvo, 2024); ECV-INE (2008-2018)

7. Anàlisi de Robustesa

7.1 Mesures alternatives de pobresa

Els resultats es mantenen amb mesures alternatives de pobresa: la taxa AROPE ($\beta = -0,97$), la taxa de risc de pobresa anual ($\beta = -0,71$), la taxa de risc amb mediana regional ($\beta = -0,58$) i la bretxa de pobresa ($\beta = -0,52$). Tots els coeficients presenten el signe esperat i la majoria assolixen significativitat estadística al 5 %.

Variable dependent	Coefficient	Error estàndard	Significativitat
Taxa de pobresa persistent	-0,85	(0,28)	**
Taxa AROPE	-0,97	(0,31)	**
Taxa de risc de pobresa (anual)	-0,71	(0,24)	**
Taxa de risc (mediana regional)	-0,58	(0,23)	**
Bretxa de pobresa (intensitat)	-0,52	(0,21)	*

Coefficient de l'ILECAE global amb tots els controls i efectes fixos. *** $p < 0,01$; ** $p < 0,05$; * $p < 0,10$.

7.2 Subcomponents del pilar de regulació

La descomposició del pilar de regulació en els seus subcomponents revela que el volum de pàgines als butlletins oficials i el nombre de tributs propis són els que presenten efectes més robustos sobre els fluxos d'entrada i sortida de la pobresa. El nombre d'empreses per habitant i les patents tenen efectes positius sobre la taxa de sortida, cosa que confirma que la densitat empresarial opera com a mecanisme de mobilitat social.

7.3 Limitacions causals: causalitat inversa, endogeneïtat i variables omeses

Els resultats d'aquest document han d'interpretar-se amb cautela. Identifiquem tres limitacions causals principals:

Els resultats d'aquest document han d'interpretar-se amb cautela. L'especificació de panel amb efectes fixos de comunitat autònoma i controls macroeconòmics redueix substancialment l'amenaça de confusió, però no l'elimina. Identifiquem tres limitacions causals principals que el lector ha de tenir en compte.

Primera limitació: causalitat inversa. La hipòtesi central d'aquest treball és que la llibertat econòmica autònoma —mesurada per l'ILECAE— redueix la pobresa persistent i eleva les taxes de sortida. Tanmateix, la direcció causal podria estar invertida: les comunitats més pròsperes i amb menor pobresa poden tenir major capital polític i institucional per adoptar reformes liberalitzadores. Aquest problema és especialment agut en el nostre disseny perquè l'ILECAE correspon a 2021 mentre que la pobresa es mesura entre 2008 i 2018. Si la reducció de la pobresa en aquell període va propiciar reformes institucionals posteriors (abans de 2021), estaríem atribuint a les institucions un efecte que en realitat prové de la trajectòria econòmica prèvia. Els efectes fixos de comunitat autònoma eliminen l'heterogeneïtat no observable estable en el temps, però no la causalitat inversa dinàmica. Per establir relacions causals més sòlides caldria un disseny de control sintètic que exploti

reformes institucionals específiques —com les de simplificació administrativa de Madrid (2003–2007) o les de consolidació fiscal del País Basc—, seguint el disseny de Callais et al. (2024) per a les reformes d'Alberta.

Segona limitació: endogeneïtat de l'índex. El pilar de regulació de l'ILECAE inclou dues variables que són resultats econòmics, no polítiques: empreses per habitant i patents per milió d'habitants. Totes dues correlacionen mecànicament amb les taxes de pobresa —més empreses implica més ocupació disponible, cosa que redueix la pobresa amb independència de la regulació pròpiament dita—. Això introdueix un component d'endogeneïtat en el regressora principal: part del coeficient estimat per al pilar de regulació no identifica l'efecte causal de les normes sobre la mobilitat social, sinó la correlació entre un entorn econòmic genèricament favorable i les taxes de sortida de la pobresa. Per aïllar-lo caldria un instrument extern que afectés l'ILECAE sense afectar directament la pobresa —per exemple, la fragmentació política al parlament autonòmic com a predictor de la producció normativa—. Aquest exercici queda pendent per a recerques futures.

Tercera limitació: variables omeses. Malgrat els controls inclosos, persisteixen possibles variables de confusió que no podem observar o mesurar adequadament a escala autonòmica. La composició demogràfica —proporció de llars monoparentals, estructura per edats i patrons d'immigració recent— afecta les taxes de pobresa de manera estructural: les comunitats amb major proporció de famílies monoparentals o amb fluxos d'immigració més recents presenten perfils de pobresa sistemàticament diferents amb independència de les seves institucions. El capital social i les xarxes de reciprocitat —difícils de mesurar a aquest nivell de desagregació— condicionen tant la qualitat institucional com la mobilitat social. I l'herència industrial de cada territori —comunitats en reconversió postindustrial davant de comunitats amb economia de serveis— genera segmentacions del mercat de treball que els nostres controls d'urbanització i d'atur no capturen plenament. La direcció del biaix induït per aquestes omissions és ambigua i no pot determinar-se sense dades més granulars.

8. Implicacions de Política Pública

8.1 El paper central del funcionament del mercat laboral

El resultat més robust és la primacia del component regulatori com a determinant de la mobilitat social ascendent a escala autonòmica. A Espanya, la dualitat entre treballadors indefinits i temporals genera una segmentació que atrapa els treballadors menys qualificats en la precarietat i impedeix l'accés a llocs de treball estables. Les comunitats autònomes amb millor regulació laboral —Euskadi, La Rioja, Madrid— registren taxes de sortida de la pobresa sistemàticament superiors.

8.2 La mà solidària paralitza? El paper de les transferències

La descomposició del pilar de serveis revela que la despesa sanitària i educativa privada s'associa positivament amb la taxa de sortida de la pobresa. En canvi, el pes de les transferències i prestacions socials mostra efectes ambigus: no frenen la mobilitat ascendent, però tampoc no l'impul·sen per si soles. La implicació de política és precisa: no es tracta de reduir la despesa social, sinó de garantir que les transferències siguin directes, orientades als llars més vulnerables i sense desincentius a l'ocupació.

8.3 El cas català: diagnòstic i agenda de reforma

L'ILECAE 2024 converteix Catalunya en el cas d'anàlisi més urgent. Amb 3,4 punts i el darrer lloc en regulació, la comunitat presenta el major potencial de millora del conjunt de l'Estat. Una agenda de reforma basada en l'evidència inclouria tres prioritats:

Primera, simplificació normativa radical: reduir de 127.175 a menys de 50.000 pàgines anuals de producció regulatòria té un efecte estimat de +3 a +5 punts percentuals en la taxa de sortida de la pobresa.

Segona, reforma fiscal: amb una puntuació de 4,63 en el IACF de FundaLib —la més baixa de l'Estat—, la competitivitat fiscal de Catalunya actua com a barrera d'entrada per a les empreses. Reduir els 15 tributs propis seria el pas més immediat.

Tercera, consolidació de la Renda Garantida de Ciutadania (RGC): amb les seves condicions d'accés ben dissenyades i els seus incentius a l'ocupació, ha de mantenir-se i ampliar-se com a pedra angular del sistema de protecció social, combinada amb la desregulació dels sectors de baixa qualificació.

8.4 Implicacions generals per a la política autonòmica espanyola

Els resultats permeten formular una agenda de reforma institucional per a totes les comunitats autònomes, amb independència de la seva posició actual en l'ILECAE:

Sobre simplificació normativa:

- Limitar el volum anual de producció normativa autonòmica a un màxim de 50.000 pàgines de butlletí oficial, comparable a la mitjana de les comunitats amb major llibertat econòmica.
- Establir avaluacions d'impacte regulatori preceptives i vinculants per a tota norma amb incidència sobre l'ocupació o l'activitat empresarial.
- Reduir el nombre de tributs propis autonòmics, especialment els que tenen major efecte sobre les rendes del treball de baixa qualificació.
- Liberalitzar els horaris comercials, eliminant restriccions d'obertura en diumenges i festius que limiten l'ocupació a temps parcial al sector serveis, un sector d'entrada habitual per a persones en risc de pobresa.

Sobre foment del teixit empresarial:

- Reduir els terminis i costos de creació d'empreses mitjançant finestreta única i digitalització de tràmits; cada punt de reducció en el temps d'obertura s'associa amb un augment en la densitat empresarial i, per tant, en l'oferta d'ocupació per a treballadors poc qualificats.
- Incentivar fiscalment la contractació indefinida a les petites i mitjanes empreses, que són les principals ocupadores dels treballadors amb major risc de pobresa.
- Atraure inversió exterior mitjançant una menor càrrega fiscal efectiva sobre empreses i beneficis no distribuïts, seguint el model de Madrid i Euskadi.

Sobre disseny del sistema de protecció social:

- Garantir que les prestacions de renda mínima incloguin incentius explícits a l'ocupació —com la reducció gradual de la prestació en lloc de la retirada abrupta en superar el llindar— per evitar les trampes de la inactivitat.
- Orientar la despesa social cap a transferències directes a les llars en lloc de cap a la gestió pública directa de serveis, en línia amb l'evidència sobre l'«Estat del benestar hayekia» (Bergh, 2020).
- Ampliar la cobertura dels sistemes autonòmics de garantia d'ingressos mínims (RGI del País Basc, RGC de Catalunya) a les comunitats que en manquen, com Castella-La Manxa o Múrcia.

Sobre coordinació entre nivells de govern:

- Descentralitzar cap a les comunitats autònomes les polítiques actives d'ocupació i formació professional, perquè puguin adaptar-se millor a les condicions del mercat laboral local.
- Evitar la proliferació de normativa estatal sobre matèries competencials autonòmiques (com urbanisme, comerç i serveis), que afegeix capes regulatòries sense reduir la càrrega per a empreses i ciutadans.

9. Conclusions

La llibertat econòmica autonòmica redueix la pobresa persistent. Un increment d'1 punt en l'ILECAE —equivalent, per exemple, a la distància entre Andalusia (4,0) i Aragó (5,3)— s'associa amb una reducció de 0,85 punts percentuals en la taxa de pobresa persistent i un augment de 4,82 punts en la taxa anual de sortida. La diferència entre el grup de comunitats amb major llibertat econòmica (mitjana: 8,0 punts) i el de menor llibertat (mitjana: 3,2 punts) equival a 4,1 punts percentuals menys de pobresa persistent i 23 punts més de taxa de sortida.

El component regulatori és el determinant institucional més rellevant. El pilar de regulació de l'ILECAE presenta els efectes més robustos i sistemàtics en tots els indicadors de mobilitat i persistència en la pobresa ($\beta = -1,15$ sobre la taxa de pobresa persistent; $\beta = +5,74$ sobre la taxa de sortida).

Catalunya és el cas d'anàlisi més urgent. Amb el darrer lloc en regulació (0,7 punts) i 350 pàgines de nova normativa per dia, la bretxa entre el seu potencial econòmic i els seus resultats en mobilitat social és el cost mesurable de l'excés normatiu. Una reforma de simplificació normativa i una fiscalitat més competitiva tindrien el major potencial de millora del conjunt de l'Estat.

La conclusió és empíricament fonamentada: el disseny institucional regional importa per a la mobilitat social. Les comunitats autònomes que ofereixen un entorn més favorable a l'activitat econòmica privada —amb menor pressió fiscal, menor producció normativa i mercats laborals menys rígids— aconseguixen que els seus ciutadans més vulnerables tinguin major capacitat de sortir de la pobresa i menor probabilitat de caure-hi. Aquest resultat no reclama reduir la protecció social, sinó reorientar-la: des de la intervenció directa en els mercats cap a les transferències eficaces i un entorn regulatori que no penalitzi l'activitat econòmica productiva.

10. Referències

- Apergis, N. i Cooray, A. (2017). «Economic freedom and income inequality.» *The Manchester School*, 85(1), 88–105.
- Apergis, N., Dincer, O. i Payne, J. E. (2014). «Economic freedom and income inequality revisited.» *Contemporary Economic Policy*, 32(1), 67–75.
- Ayala, L., Jurado, A. i Pedraja, F. (2011). «Desigualdad y pobreza en España en el contexto europeo.» *Hacienda Pública Española*, 196, 85–126.
- Bennett, D. L. i Nikolaev, B. (2017). «On the ambiguous economic freedom-inequality relationship.» *Empirical Economics*, 53(2), 717–754.
- Bergh, A. (2020). «Hayekian welfare states: Explaining the coexistence of economic freedom and big government.» *Journal of Institutional Economics*, 16(1), 1–12.
- Callais, J. T. i Geloso, V. (2023). «Intergenerational income mobility and economic freedom.» *Southern Economic Journal*, 89(3), 732–753.
- Callais, J. T., Geloso, V. i Plemmons, A. (2024). «Income Mobility, Austerity and Liberalization: Evidence from Alberta's Reforms in the 1990s.» *Manuscript no publicat*.
- Callais, J. T., Geloso, V., Plemmons, A. i Wagner, G. A. (2025). «Institutions Matter: Economic freedom and income mobility.» *Economic Modelling*, 107351.
- Callais, J. T. i Young, A. T. (2023). «A rising tide that lifts all boats: An analysis of economic freedom and inequality using matching methods.» *Journal of Comparative Economics*, 51(3), 744–777.
- Calvo, S. (2024). *Índice de Libertad Económica de las Comunidades Autónomas Españolas (ILECAE) 2024*. Madrid: Fundació Friedrich Naumann per a la Llibertat / Fundació per a l'Avenç de la Llibertat (FundaLib).
- Calvo, S. i López Oviedo, L. (2019). *Libertad Económica en las Regiones de España*. Brussel·les: New Direction – The Foundation for European Reform.
- Dean, J. i Geloso, V. (2024). «Poverty spells and economic freedom: Canadian evidence.» *George Mason University, Working Paper* núm. 24-05.
- Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gradín, C., Del Río, C. i Cantó, O. (2009). «Measuring poverty accounting for time.» *Review of Income and Wealth*, 58(2), 330–354.
- Hall, J. C., Lacombe, D. J. i Shaughnessy, T. M. (2019). «Economic

freedom and income levels across US states: A spatial panel data analysis.» *Contemporary Economic Policy*, 37(1), 40–49.

Hall, J. C. i Lawson, R. A. (2014). «Economic freedom of the world: An accounting of the literature.» *Contemporary Economic Policy*, 32(1), 1–19.

Krieger, T. i Meierrieks, D. (2016). «Political capitalism: The interaction between income inequality, economic freedom and democracy.» *European Journal of Political Economy*, 45, 115–132.

Lindert, P. H. (2021). *Making Social Spending Work*. Cambridge: Cambridge University Press.

Meng Hu (2026). «Economic Freedom May Worsen Inequality (Or Not) But It Will Help the Poor Escape Poverty.» *Substack*, 1 d'abril de 2026.

Pérez-Moreno, S. i Angulo-Guerrero, M. J. (2016). «Does economic freedom increase income inequality? Evidence from the EU countries.» *Journal of Economic Policy Reform*, 19(4), 327–347.

Ravallion, M. (2015). *The Economics of Poverty: History, Measurement, and Policy*. Oxford: Oxford University Press.

Rutar, T. (2025). «Free-market institutions and income inequality.» *International Journal of Comparative Sociology*, 66(4), 584–605.

Wiseman, T. (2017). «Economic freedom and growth in US state-level market incomes at the top and bottom.» *Contemporary Economic Policy*, 35(1), 93–112.

www.institutostrom.org